

Белорусский государственный университет
Кафедра русской литературы

ТАРАСЕВИЧ Олег Владимирович

**ТИП АРМЕЙСКОГО КАПИТАНА В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ
А.С. ПУШКИНА, М.Ю. ЛЕРМОНТОВА, Н.В. ГОГОЛЯ**

Аннотация к магистерской диссертации

специальность 1-21 80 10 «Литературоведение»

Научный руководитель: С.С. Яницкая

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Общий **объем** магистерской диссертации составляет 84 страницы, список использованной литературы включает 72 источника.

Ключевые слова: «маленький человек», «простой» герой, «простое» сознание, тип армейского капитана, роман, повесть, поэма, очерк, художественное мышление, романтизм, реализм.

Объект исследования — роман «Капитанская дочка», роман «Герой нашего времени» с примыкающим к нему очерком «Кавказец» и включённая в состав поэмы «Мёртвые души» «Повесть о капитане Копейкине».

Цель исследования: раскрыть специфику художественного воплощения однотипных персонажей в «Капитанской дочке» А.С. Пушкина, «Герое нашего времени» М.Ю. Лермонтова и «Мёртвых душах» Н.В. Гоголя.

Актуальность темы исследования обусловлена её недостаточной разработанностью в современном литературоведении.

Полученные результаты и научная новизна работы. В результате проведенного исследования выявлены основные черты образов, относящихся к одному и тому же литературному типу — армейского капитана, — который представляет собой реализацию в русской прозе 1830—1840-х гг. «простого» героя. Показано, что персонажи с «простым» сознанием как новая форма выражения авторского сознания входят в литературу в связи с развитием в ней реалистических тенденций, с прорывом замкнутости самодостаточного субъективного мира личности в романтических произведениях, открытием ценности другого, «альтернативного» сознания, осмыслением иных типов характера. Такие важнейшие проблемы, как суть национального характера, смешение добрых и злых начал в душе человека, пределы свободы личности, взаимоотношения разноклассовых персонажей и т.п., осмыслились авторами рассматриваемых произведений в непосредственной связи с образами капитана Миронова, Максима Максимыча, капитана Копейкина. Эти персонажи позволяют лучше понять строй мыслей и поступки главных героев произведений, помогая писателям художественно осваивать общенародный социально-исторический опыт. В магистерской диссертации предпринята попытка представить новое объективное видение прозаических образов, рассматриваемых ранее более субъективно.

Рекомендации по внедрению полученных результатов. Результаты исследования могут быть использованы в вузовском учебном процессе, при составлении учебных программ, разработке лекционного курса по истории русской литературы первой половины XIX века, спецкурсов по творчеству А.С. Пушкина, М.Ю. Лермонтова, Н.В. Гоголя.

Подтверждение достоверности материалов и результатов магистерской диссертации, самостоятельности ее выполнения. Материалы и полученные результаты магистерской диссертации «Тип армейского капитана в произведениях А.С. Пушкина, М.Ю. Лермонтова, Н.В. Гоголя» достоверны, она выполнена самостоятельно в полном объёме.

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Агульны аб'ём магістарскай дысертацыі складае 84 старонкі, спіс выкарыстанай літаратуры ўключае 72 крыніцы.

Ключавыя словы: «маленькі чалавек», «просты» герой, «простая» свядомасць, тып армейскага капітана, раман, аповесць, паэма, нарыс, мастацкае мысленне, рамантызм, рэалізм.

Аб'ект даследавання — раман «Капітанская дачка», раман «Герой нашага часу» з прымыкаючым да яго нарысам «Каўказец» і ўключаная ў склад паэмы «Мёртвыя душы» «Аповесць пра капітана Капейкіна».

Мэта даследавання: раскрыць спецыфіку мастацкага ўвасаблення аднатыпных персанажаў у «Капітанскай дачцэ» А.С. Пушкіна, «Герою нашага часу» М.Ю. Лермантава і «Мёртвых душах» М.В. Гоголя.

Актуальнасць тэмы даследавання абумоўлена яе недастатковай распрацаванасцю ў сучасным літаратуразнаўстве.

Атрыманая вынікі і навуковая навізна працы. У выніку праведзенага даследавання выяўлены асноўныя рысы вобразаў, якія адносяцца да аднаго і таго ж літаратурнаму тыпу — армейскага капітана, — які ўяўляе сабой рэалізацыю ў рускай прозе 1830—1840-х гг. «простага» героя. Паказана, што персанажы з «простай» свядомасцю як новай формай выказвання аўтарскай свядомасці ўваходзяць у літаратуру ў сувязі з развіццём у ёй рэалістычных тэндэнцый, з прарывам замкнёнасці самадастатковага суб'ектыўнага свету асобы ў рамантычных творах, адкрыццём каштоўнасці іншай, «альтэрнатыўнай» свядомасці, асэнсаваннем іншых тыпаў характару. Такія найважнейшыя праблемы, як сутнасць нацыянальнага характару, змешванне добрых і злых пачаў у душы чалавека, межы свабоды асобы, узаемаадносіны рознакласовых персанажаў і гэтак далей, усведамляліся аўтарамі разгляданых твораў у непасрэднай сувязі з вобразамі капітана Міронава, Максіма Максімыч, капітана Капейкіна. Гэтыя персанажы дазваляюць лепш зразумець лад думак і ўчынкі галоўных герояў твораў, дапамагаючы пісьменнікам мастацкі асвойваць агульнанародны сацыяльна-гістарычны вопыт. У магістарскай дысертацыі зроблена спроба прадставіць новае аб'ектыўнае бачанне празаічных вобразаў, якія разглядаліся раней больш суб'ектыўна.

Рэкамендацыі па ўкараненні атрыманых вынікаў. Вынікі даследавання могуць быць выкарыстаны ў вузаўскім навучальным працэсе, пры складанні навучальных праграм, распрацоўцы лекцыйнага курса па гісторыі рускай літаратуры першай паловы XIX стагоддзя, спецкурсаў па творчасці А.С. Пушкіна, М. Ю. Лермантава, М.В. Гоголя.

Пацверджанне дакладнасці матэрыялаў і вынікаў магістарскай дысертацыі, самастойнасці яе выканання. Матэрыялы і атрыманая вынікі магістарскай дысертацыі «Тып армейскага капітана ў творах А.С. Пушкіна, М. Ю. Лермантава, М.В. Гоголя» пэўныя, яна выканана самастойна ў поўным аб'ёме.

GENERAL DESCRIPTION OF WORK

The total **volume** of the master's thesis of the 84 pages, a list of references includes the 72 sources.

Keywords: "little man", "simple" character, "simple" consciousness type of army captain, novel, story, poem, essay, artistic thinking, romanticism, realism.

The object of study — the novel "The Captain's Daughter", the novel "A Hero of Our Time" with the adjoining sketch "Caucasian" and is included in the composition of the poem "Dead Souls," "The Tale of Captain Kopeikin".

Objective: To reveal the specifics of artistic expression of the same type of characters in "The Captain's Daughter" AS Pushkin, "Hero of Our Time" MU Lermontov and "Dead Souls" NV Gogol.

Relevance of the research topic due to its insufficient development in contemporary literary criticism.

The results and scientific novelty of the work. The study identified the main features of the images belonging to the same literary type — army captain, — which is a realization in the Russian prose 1830—1840-ies. "Simple" character. It is shown that the characters from the "simple" consciousness as a new form of the author's consciousness expressions are included in the literature in connection with the development of its realistic tendencies, with the breakthrough closure self-sufficient the subjective world of the person in the romantic works, the discovery of the value of other "alternative" of consciousness, comprehension of other types character. Such important issues as the essence of national character, a mixture of good and evil began in the human soul, the limits of individual freedom, the relationship different class characters and the like, conceptualized by the authors considered works in close connection with the images of Captain Mironov, Maxim Maksimych, Captain Kopeikin. These characters allow you to better understand the structure of the thoughts and actions of the main characters works to help writers master the art nationwide socio-historical experience. The master's thesis attempts to present an objective vision of the new prose images, previously considered more subjective. Recommendations for the implementation of the results.

Results of the study can be used in a high school educational process, in the preparation of curricula, the development of a course of lectures on the history of Russian literature of the first half of the nineteenth century, special courses on creativity AS Pushkin, MY Lermontov, NV Gogol. **Validation of the materials and the results of the master's thesis, the independence of its implementation.** Materials and results of master's thesis "Type army captain in the works of A. Pushkin, MY Lermontov, NV Gogol's" authentic, it is made by yourself in full.